

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра початкової і спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему «**Формування моральної свідомості учнів початкових класів у
процесі громадянського виховання**»

Виконала: здобувач вищої освіти
групи М 221-с
спеціальність 013 Початкова освіта
Комар Валентина Миколаївна
Керівник: канд. пед. наук, доцент
Гузь В.В.

Рецензент:
кандидат педагогічних наук
Жейнова Світлана Сергіївна

Запоріжжя – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	8
1.1 Поняття, структура і зміст моральної свідомості.....	8
1.2 Громадянське виховання як спосіб формування моральної свідомості молодших школярів.....	21
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ	30
2.1. Особливості формування моральної свідомості молодших школярів в процесі громадянського виховання	30
2.2. Дослідна програма розвитку моральної свідомості молодших школярів у процесі громадянського виховання.....	47
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	61
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	74

АНОТАЦІЯ

Комар В.М. Формування моральної свідомості учнів початкових класів у процесі громадянського виховання

В роботі розкрито та теоретичне обґрунтовано особливості впливу громадянського виховання на формування моральної свідомості учнів початкових класів. Визначено та ґрунтовно проаналізовано поняття, структура і зміст моральної свідомості в науковій науці та практиці провідних наукових педагогічних досліджень. Охарактеризовано громадянське виховання як спосіб формування моральної свідомості молодших школярів в освітньому процесі початкової школи.

Наведено результати проведеного дослідно-експериментальна робота з розвитку моральної свідомості учнів засобами громадянського виховання.

Визначено охарактеризовано особливості та сучасні методи та техніки формування моральної свідомості молодших школярів в процесі громадянського виховання. формування.

Укладено та подано дослідну програму розвитку моральної свідомості молодших школярів у процесі громадянського виховання

Наводиться ґрунтовний аналіз результатів дослідження. А саме результати експериментальної роботи та порівняльний аналіз результатів, одержаних на констатуючому й контрольному етапах експерименту в контрольному й експериментальному класах. Зазначені результати засвідчили позитивну динаміку розвитку моральної свідомості учнів експериментального класу, тоді як аналогічні показники в контрольному класі залишилися без змін

Ключові слова: моральна свідомість, учні початкових класів, громадянське виховання

SUMMARY

Komar V.M. Formation of moral consciousness of primary school students in the process of civic education

The work reveals and theoretically substantiates the peculiarities of the influence of civic education on the formation of the moral consciousness of primary school students. The concept, structure and content of moral consciousness in the scientific science and practice of leading scientific pedagogical studies are defined and thoroughly analyzed. Civic education is characterized as a way of forming the moral consciousness of younger schoolchildren in the educational process of primary school.

The results of the research and experimental work on the development of the moral consciousness of students by means of civic education are given.

The peculiarities and modern methods and techniques of forming the moral consciousness of younger schoolchildren in the process of civic education are defined and characterized. formation.

A research program for the development of the moral consciousness of younger schoolchildren in the process of civic education has been concluded and submitted

A thorough analysis of the research results is provided. Namely, the results of the experimental work and the comparative analysis of the results obtained at the ascertaining and control stages of the experiment in the control and experimental classes. The specified results proved the positive dynamics of the development of the moral consciousness of students of the experimental class, while similar indicators in the control class remained unchanged

Key words: moral consciousness, primary school students, civic education

РЕФЕРАТ

на тему: «Формування моральної свідомості учнів початкових класів у процесі громадянського виховання»

Здобувач вищої освіти: **Комар Валентини Миколаївни**

Науковий керівник: **канд.пед.наук, доцент Гузь Володимир Васильович**

Актуальність дослідження. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, актуалізували проблеми морального розвитку особистості. Це вимагає аналізу наявної теоретичної бази з проблем морального виховання і розробки на її основі ефективних педагогічних умов удосконалення процесу формування моральної свідомості особистості як одного з головних показників її вихованості.

Аналіз методологічних і теоретичних основ досліджуваної проблеми показав, що процес формування моральної свідомості людини був у центрі уваги філософів, психологів, педагогів: Аристотеля, М. Бердяєва, В. Духновича, Д. Дьюї, І. Канта, Платона, Протагора, Г. Сковороди, Сократа, К. Ушинського та ін.

Фундаментальні проблеми морального розвитку особистості розроблялися Л. Виготським, Л. Кольбергом, І. Коном, Я. Корчаком, А. Макаренком, Ж. Піаже, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковородою, В. Сухомлинським, С. Якобсоном та ін.

Центральне місце у творчій спадщині Г. Сковороди посідає проблема людини. Філософ неодноразово підкреслював, що кожна людина – це ніби маленький світ, і її так важко пізнати, як відшукати «у всесвітній машині начало». Погляди філософа про своєчасне запобігання відхиленням у формуванні особистості не збігаються з ідеями релігії та твердженнями деяких зарубіжних учених (Гоббс, Кант та ін.), оскільки вони по-різному тлумачать саму природу людини. Основою світогляду Г. Сковороди був гуманізм, яким, по суті, пройнята вся його творчість. Він обстоював думку про те, що за своєю природою людина не зіпсована, добра, що «справді людське серце і розум аж ніяк не можуть бажати зла людям». На думку філософа, причинами, що породжують моральні вади, інші відхилення у поведінці, є суспільні умови, неправильно поставлене виховання, темрява, неосвіченість народу. Особливо важливим у формуванні особистості є правильне виховання, воно може дати, як відзначав Г. Сковорода, «те, чого не дадуть ні багатство, ні походження, ні милість вельмож».

Ще одна людина, яка прагнула до народження доброти в серці кожного школяра – це великий педагог В. Сухомлинський. Він робив все для того, щоб виховувати у дітей доброту, людяність, сердечність, співчутливість. Не сльозливу сентиментальність, а саме людську доброту. Педагог підкреслював, що добро лише доти добро, доки воно вміє захищатися. Ці ідеї знайшли відображення в багатьох працях відомого педагога.

Теоретичні та прикладні проблеми морального виховання і моральної свідомості досліджували І. Бех, Л. Божович, М. Боришевський, О. Вишневський, О. Докукіна, М. Дригус, І. Каїров, А. Кириченко, С. Ковальчук, О. Кононко, І. Мар'єнко, Т. Поніманська, К. Чорна та ін. Моральне виховання в контексті всебічного розвитку особистості розглядали Л. Артемова, В. Кузь, Л. Масол, З. Плохій, Г. Пустовіт, М. Сметанський, О. Сухомлинська, В. Оржеховська та ін.

Значну роль у створенні національної системи виховання відіграв відомий український педагог Я. Чепіга. Свої погляди на проблему морального виховання дітей він виклав у таких працях: «Моральне навчання в справі виховання»; «Страх і кара»; «Самовиховання вчителя». На думку ученого, моральним вихованням є цілісний процес розвитку особистості, спрямований на формування свідомості, почуттів і поведінки. Процес морального вдосконалення особистості розглядається через призму вікових та індивідуальних психофізичних особливостей дитини. Особливу роль у формуванні моральної свідомості, поведінки, спрямованості особистості Я. Чепіга відводив сім'ї, адже вона – колиска морального виховання.

Складовою морального виховання є виховання в молодших школярів патріотизму, любові до Батьківщини, поваги до людей, які служать і захищають нашу рідну землю, поваги до звичаїв і традицій тощо. Усі ці якості формуються під час громадянського виховання.

Проблеми громадянського виховання висвітлені в працях класиків вітчизняної психології та педагогіки (Л. Виготський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). Різні аспекти громадянського виховання представлені в роботах Є. Бондаревської, В. Бочарової, О. Богданової, Б. Гершунського, В. Караковського, Б. Лихачова, Т. Мальковського, Т. Стефановської, А. Тубельського, С. Чистякова, Г. Філонова, М. Шилова, Н. Щурковата ін. Проблема становлення різних аспектів громадянської позиції обговорюється в дослідженнях Л. Боголюбова, Н. Воскресенської, Б. Гореліка, О. Лазебнікова, В. Купцова, Я. Соколова, І. Судакової, Г. Філонова, Л. Хоружої та ін.

Теоретичні засади формування моральної свідомості особистості та організації і проведення громадянського виховання в початковій школі в

працях науковців висвітлені досить ґрунтовно. Разом із тим, недостатньо дослідженими залишаються педагогічні умови удосконалення процесу формування моральної свідомості особистості засобами громадянського виховання в молодшому шкільному віці та проблема показників і рівнів сформованості моральної свідомості особистості, тому тема нашого дослідження є актуальною.

Об'єкт дослідження – процес формування моральної свідомості учнів початкових класів засобами громадянського виховання.

Предмет дослідження – форми і методи громадянського виховання, спрямовані на розвиток моральної свідомості учнів 3 класу.

Мета дослідження: експериментально перевірити, обґрунтовані в науковій літературі, психолого-педагогічні умови формування моральної свідомості молодших школярів засобами громадянського виховання.

Завдання дослідження:

- проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження;
- з'ясувати сутність понять «моральна свідомість», «громадянське виховання»;
- виявити психолого-педагогічні умови формування моральної свідомості молодших школярів у процесі громадянського виховання;
- дослідити рівень сформованості моральної свідомості дітей молодшого шкільного віку;
- розробити систему методів і прийомів громадянського виховання, спрямовану на формування моральної свідомості особистості учня початкової школи;
- експериментально перевірити ефективність запропонованої методики.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз педагогічної, психологічної та методичної літератури, державних документів, аналіз й узагальнення досвіду роботи вчителів, порівняння, систематизація; практичні: емпіричні (опитування, анкетування); статистичні методи дослідження й експериментальні (педагогічний експеримент).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропонована в роботі система методів і прийомів громадянського виховання може бути використана вчителями початкової школи для формування в учнів компонентів моральної свідомості. Результати дослідження можуть бути використані також для подальших теоретичних досліджень проблем інтеграції різних напрямів виховання в навчально-виховному процесі загальноосвітньої

школи, особливостей формування моральної свідомості в молодшому шкільному віці.

Апробація результатів дослідження: результати дослідно-експериментальної роботи були обговоренні на педагогічній раді вчителів Ударницької ЗОШ с. Лагідне Пологівського району Запорізької області та на науково-методичних семінарах кафедри початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

База дослідження: експериментальне дослідження проводилось на базі Ударницької ЗОШ с. Лагідне Пологівського району Запорізької області у 3 класах.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Висновки. Теоретичне та емпіричне дослідження проблеми щодо формування моральної свідомості молодших школярів у процесі громадянського виховання в освітньому процесі початкової школи дозволило зробити такі висновки:

В умовах розбудови незалежної української держави набуває актуальності побудова нового громадянського, правового, демократичного та гуманного суспільства, яке орієнтуватиметься на високі національні й загальнолюдські цінності. З огляду на це потреба запровадження цілісної системи морального виховання в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи першого ступеня стає необхідним чинником сучасної освітньої реформи. Проблему формування моральної свідомості досліджували і філософи, і психологи, і педагоги, але й до сьогодні вона не втратила своєї актуальності.

Моральна свідомість – одна зі сторін суспільної свідомості, яка у вигляді уявлень і понять відображає реальні відношення й регулює моральний бік діяльності людини. Специфічною особливістю процесу формування моральної свідомості є те, що він тривалий і безперервний, а результати його відстрочені в часі. Процес формування моральної свідомості динамічний і творчий. Основними критеріями моральності людини можуть бути її переконання, моральні принципи, ціннісні орієнтації, а також вчинки по відношенню до близьких і незнайомих людей. Ми вважаємо, що моральною слід вважати таку людину, для якої норми, правила і вимоги моралі виступають як її власні погляди і переконання, як звичні форми поведінки.

Молодший шкільний вік – етап розвитку дитини, який відповідає періоду навчання в початковій школі. Провідним видом діяльності в даному віці стає навчання, хоча як і раніше багато часу діти приділяють грі. У цьому віці продовжують розвиватися самооцінка, мислення, мова, пам'ять,

увага, активно розвиваються елементи соціальних почуттів, формуються навички суспільної поведінки.

Молодший шкільний вік характеризується також підвищеною сприйнятливістю до засвоєння моральних правил і норм. У моральній свідомості дітей переважають імперативні (наказові) елементи, що обумовлюються вказівками, порадами і вимогами вчителя, діти з більшою довірою ставляться до дорослих. Вони починають активно, самостійно розбиратися в різних життєвих ситуаціях, але при цьому їх оцінка подій, вчинків часто носить ситуативний характер. Працюючи над проблемою формування моральної свідомості молодшого школяра, потрібно враховувати їх вікові та психо-соціальні особливості.

Навчання в школі – це, перш за все, формування моральної особистості. Навчальна діяльність має всі можливості, що дозволяють розвивати в учнів моральні якості особистості.

Дослідно-експериментальна робота складалася з трьох етапів: констатувальний, формувальний та контрольний. На першому етапі ми визначили вихідний рівень сформованості моральної свідомості за допомогою трьох методик. Результати ми узагальнювали у таблицях та додатках. Аналіз результатів дослідження виявив, що переважна більшість дітей експериментального класу на констатувальному етапі показали достатній та середній рівень знань. У контрольному класі – більшість показали достатній рівень сформованості моральної свідомості (3 учні).

На другому етапі дослідження ми проводили роботу, спрямовану на формування моральної свідомості: виховні години, години спілкування, змагання, дискусії, усні журнали тощо. Також ми не забули і про різноманітні рейди, акції, виставки.

На заключному етапі роботи за допомогою методик тотожних до констатувального експерименту, перевірили рівень сформованості моральної свідомості. Таким чином, порівняльний аналіз результатів, одержаних на констатувальному й контрольному етапах експерименту в контрольному й експериментальному класах засвідчили позитивну динаміку розвитку моральної свідомості учнів експериментального класу, тоді як аналогічні показники в контрольному класі залишилися без змін. Відповідно, результати проведеного дослідження підтверджують висунуту гіпотезу.

Таким чином, громадянське виховання має значний потенціал у формуванні й розвитку моральної свідомості молодших школярів.

Имя пользователя:
Анастасія Варениченко

ID проверки:
1015216171

Дата проверки:
27.11.2022 12:15:20 CET

Тип проверки:
Doc vs Internet

Дата отчета:
27.11.2022 12:27:11 CET

ID пользователя:
100007156

Название файла: **перевірка_комар**

Количество страниц: 68 Количество слов: 15115 Количество символов: 118104 Размер файла: 111.89 KB ID файла: 1019028610

9.99%

Совпадения

Наибольшее совпадение: 8.36% с Интернет-источником (https://revolution.alibest.ru/pedagogics/01240736_0.html)

9.99% Источники из Интернета

10

Страница 68

Поиск совпадений с Библиотекой не производился

0% Цитат

Исключение цитат выключено

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников

Модификации

Обнаружены модификации текста. Подробная информация доступна в онлайн-отчете.

Замененные символы

7